

Literaturu německou uvádí podrobně Peters: „Grenzen der kommunalen Selbstverwaltung in Preußen“, 1926; Jellinek: „Verwaltungsrecht“, 1928; Hatschek-Kurtzig: „Lehrbuch des deutschen und preußischen Verwaltungsrechtes“, 1931; Maull: „Staatsaufsicht über Gemeinden und Gemeindeverbände in Preußen“, 1932; „Verwaltungsrechtsordnung für Württemberg“, str. 379.

Pro francouzské právo zasluhuje pozornosti Maspétiol-Larocque: „La tutelle administrative“, 1930.

Karel Laštovka.

VII. Zaměstnanci samosprávných územních svazků.

I. Pojem. II. Právní předpisy. III. Obecní zaměstnanci: 1. Úředníci obecní, a) vznik služ. poměru, b) práva a povinnosti, c) discipl. přestupky a tresty, d) zrušení služ. poměru, e) spory a dozor. 2. Zřízení obecní. 3. Smluvní síly. IV. Zaměstnanci zemští a okresní. — Literatura.

I. Pojem. Samosprávné svazy územní, t. j. obce, okresy a země, vystupující jako právní subjekty v oboru práva veřejného zaměstnávají různé fyzické osoby, které jsou ve služebním nebo pracovním poměru k těmto svazům, konají práce nebo služby pro tyto svazy; osoby ty jsou tedy zaměstnanci těchto svazů.

O úpravě služebního nebo pracovního poměru takových zaměstnanců obsahují buď zcela všeobecná nebo výjimkou i podrobnější ustanovení příslušné právní normy, týkající se organizace a působnosti dotyčného svazku. Právní řád přiznává těmto svazkům územním moc organizační (Boh. A 9028/1931, 11384/1934), t. j. oprávnění v mezích zákona organizovat výkon funkcí jim svěřených a opatřovat si k tomu účelu pracovní síly, ať v úradě čestném, ať jako zaměstnance z povolání (§ 32 obec. zř. čes., § 31 obec. zř. mor. a slez., § 96 praž. statutu, § 56 liber. stat., zák. čl. XXII/1886, §§ 53 a 91 organ. zák. č. 125/1927 Sb.). Zaměstnanec ty lze pak ustanovit ve služebním poměru buď na základě soukromoprávní (smlouvou), kde jde o poměr obligační dvou činitelů právně rovnocenných a vzájemně ze smlouvy té zavázaných k určitým plněním v zájmu individuálním, anebo na podkladě veřejnoprávním, kdy svazek vystupuje vůči osobě té v postavení nadřízeném jako nositel veřejné moci, přijímá ji za součást svého organismu a podrobuje ji proto zvláštní své moci služební (rozsudek konfl. senátu z 25. V. 1925, č. 287, Boh. č. XXXV/1925) a je to pak

poměr mocenský (Boh. A 4807/1925, 6927/1927 a j.), kde na jedné straně převažuje zájem kolektiva.

Pokud zaměstnanci jsou ustanoveni pro výkon služeb vyššího druhu (pro obor soukromých zaměstnanců obsahuje tuto kvalifikaci nyní zák. č. 154/1934 Sb.), mluvíme o úřednících obecních, okresních a zemských (v něm. znění „Beamte“). Jde-li o zaměstnance pro výkon prací podřízenějších (srov. § 44 zák. o obec. úředn. a § 43 zák. o okres. úředn. a j.), jsou označováni jako zřízení obecní atd. (v něm. znění: „Bedienstete“, kdežto výrazu „Angestellte“ počíná se nyní užívat pro označení zaměstnance vůbec, ačkoliv dříve byla něm. terminologie — a někde i dosud je — opačná).

Při tom dlužno vždy lišiti smlouvu služební, kde zaměstnanec dává zaměstnavateli k dispozici svoji pracovní sílu takovým způsobem, že tím u zaměstnance vzniká poměr jakési podřízenosti a vázanosti na rozkazy zaměstnavatelovy, od smlouvy o dílo, při níž někdo přejímá povinnost zhotoviti určité dílo za plat (§ 1151 o. z. o. ve znění nov. č. 69/1916 ř. z., a Boh. A 8845/1930).

II. Právní předpisy. Nepřihlíží-li se k předpisům provisorního obecního zákona (cís. pat. č. 170/1849 ř. z., §§ 81 až 83, 118) platného ovšem jen v Rakousku, které nannoze byly převzaty do statutů, vydaných pro jednotlivá hlavní města v letech padesátých min. století, byly původní úpravy služebních poměrů zaměstnanců svazků územní samosprávy obsaženy v těchto zákonných normách:

1. Pro obecní úředníky a zřízence (tehdy zvané „sluhy“) platila ustanovení příslušných obecních zřízení (řádů); tak §§ 32, 33 a 53 obec. zřiz. čes., §§ 31, 32 a 50 obec. řádu mor. resp. slez., §§ 77, 80, 96 až 99, 123 a 124 statutu města Prahy č. 85/1850 z. z. č., §§ 56 a 90 statutu města Liberce č. 43/1889 z. z. č. a j. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byly předpisy ty obsaženy v obecních zřízeních (zák. čl. XVIII/1871 a XXII/1886) a v organizačních statutech.

2. Pro úředníky a zřízence zastupitelských okresů v Čechách platily předpisy §§ 57 a 62 zem. zák. o okresních zastupitelstvech č. 27/1864 z. z. č., kdežto na Moravě a ve Slezsku, kde nedošlo ke zřízení zastupitelských okresů, platily zákony o okresních silničních výborech (§§ 32 a 56 zák. č. 38/1877 z. z. mor. a § 27 zák. č. 33/1898

z. z. slez.). (Pro zaměstnance municipií na Slovensku a Podkarpatské Rusi platil zák. čl. XXI/1886.)

3. Pro úředníky a zřízení zemí platily předpisy zemských zřízení (§§ 25, 26) vydaných na základě únorové ústavy č. 20/1861 ř. z.

Veškeré tyto předpisy jsou velmi všeobecné a svěřují určení počtu, požitků, způsobu jmenování a disciplinárního stihání, požitků pensijních a zaopatřovacích zaměstnanců těchto korporací a stanovení zásad služební instrukce pro ně hlavnímu usnášejícímu sborovému orgánu té které korporace (t. j. zastupitelstvu resp. sněmu).

K podrobnější právní úpravě služebního poměru s-ých z-ů došlo do převratu jediné v Čechách, kde byly vydány dva zákony obsahově totožné, totiž zák. ze dne 3. X. 1907, č. 63 z. z. č., o služebních poměrech okresních úředníků a zák. ze dne 29. V. 1908, č. 35 z. z. č., o služebních poměrech obecních úředníků. Na základě zmocnění těchto zákonů vydal k nim zemský výbor prováděcí předpisy, vyhlášené pod č. 93/1908 a č. 52/1909 v zemském zákoníku. (O tendenci těchto zákonů srov. Boh. A 2609/1923.)

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla provedena parifikace zaměstnanců měst municipálních resp. měst se zřízeným magistrátem se státními zaměstnanci zák. čl. LXVIII/1912 od 1. I. 1913.

Po převratu byl zák. č. 35/1908 z. z. č. o obecních úřednících změněn v Čechách zák. ze dne 23. VII. 1919, č. 443 Sb. a v této formě zároveň rozšířen i na Moravu a Slezsko; současně byl změněn zák. ze dne 23. VII. 1919, č. 444 Sb. zákon č. 63/1907 z. z. č. o okresních úřednících v Čechách; obojí stalo se s účinností od 1. IX. 1919. Oba tyto zákony z r. 1919 znamenají další pokrok ve vývoji zaměstnaneckého práva samosprávných svazků jednak tím, že neurčovaly minimálních platů pevnými ciframi, nýbrž vztahem k platovému systému státních úředníků, opřenému o soustavu hodnotních tříd a platových stupnic, takže obecní resp. okresní zaměstnanci stali se tím automaticky účastnými i případného budoucího zlepšení platů státních úředníků (Boh. A 2170 a 2220/1923), jako se stalo na př. zák. č. 493/1922 Sb. (pokud se nehledí k § 19 tohoto zákona), jednak také tím, že materiální nároky těchto zaměstnanců, považované dříve (vzhledem k ustanovení § 40 zák. o řešení sporů těch soudy) za nároky soukromoprávní, byly

uznány za veřejnoprávní stanovením ustanoveního pořadí úřadů samosprávných, čímž byl tento služební poměr ve své celistvosti uznán za veřejnoprávní (Boh. A 2340/1923).

K uvedeným zákonům z r. 1919 vydal zemský správní výbor v Praze r. 1920 nové prováděcí předpisy, které však byly vyhlášeny pod č. 54 a 55 z r. 1920 pouze v zemském zákoníku a nejsou proto právně závaznou normou zakládající subjektivní práva úředníková (n. s. s. z 9. III. 1927, č. 4513 a Boh. A 10026/1932). Jest proto pochybno, zda vzhledem k této své nesprávné publikaci mají tyto nové prováděcí předpisy derogační moc vůči dřívějším prováděcím předpisům a zda a pokud tyto dřívější předpisy vzhledem k novelám č. 443/1919 a č. 444/1919 Sb. zůstaly v platnosti, zejména pokud jde o řízení disciplinární a pod.

Úprava hmotných poměrů cestmistrů ustanovených při okresních silničních výborech na Moravě a ve Slezsku stala se zák. ze dne 30. IX. 1919, č. 536 Sb., který jim zaručil stejná práva jako měli obdobní úředníci okresní v Čechách podle zák. č. 63/1907 z. z. č. a zák. č. 444/1919 Sb.

Služební poměr obecních zřízenců byl upraven zák. ze dne 17. XII. 1919, č. 16 z r. 1920 Sb., ale jen, pokud jde o trvale ustanovené obecní zřízence, zřízence školních obcí, osad a zřízence trvale ustanovené několika obcemi společně. Zák. z 17. XII. 1919, č. 17 z r. 1920 Sb. upravil pak služební poměry trvale ustanovených zřízenců a cestářů okresních zastupitelstev v Čechách a okresních silničních výborů na Moravě a ve Slezsku. K těmto zákonům byla vydána novela č. 289/1921, Sb. která byla zrušena zák. č. 478/1921 Sb. Vlád. nař. č. 437 a 483 z r. 1920 Sb. obsahovala podrobnější úpravu disciplinárního řízení proti oněm zřízencům, byla však uznána za odporující (§ 24) zákonu, pokud stanovila pro spory v otázkách disciplinárních pořad správní (odb. pl. Boh. CCCL/1929, Boh. A 7803/1929). V poslední době hájí nejvyšší soud názor, že o disciplinární odpovědnosti zřízenců mají předem rozhodnouti úřady správní (Vážný 12.873/33).

Při sloučení sousedních obcí s hlavním městem Prahou byla řešena též otázka úpravy služebního poměru převzatých za městnanců (zák. č. 114/1920 Sb.) a kompetence nových orgánů ohledně zaměstnaneckých otázek (zák. č. 116/1920 Sb.).

Záhy po té začíná se v zákonodárství projevovati tendence omezující svazky samosprávné při úpravě služebních platů a nároků jejich zaměstnanců na míru platů a nároků obdobných zaměstnanců státních. Tyto tendence vystupňovaly se pak v povinnost svazků těch redukovati vyšší platy a nároky jejich zaměstnanců na míru zaměstnanců státních.

Omezující snahy projevují se v zák. ze dne 15. IV. 1920, č. 312 Sb., který přiznal obecním úředníkům v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, okresním úředníkům v Čechách, okresním cestmistrům na Moravě a ve Slezsku a staropensistům nárok na drahotní a nákupní přídatky ve stejné výši, jako příslušel úředníkům státním, ale s dvojnásobným omezením a) pokud celkový jejich služební příjem již nepřesahuje obdobného celkového příjmu služebního státního úředníka rovnocenné kategorie a stejné doby služební a b) pokud přídatky ty budou se vypláceti státním úředníkům. Služební příjem komparovaného státního úředníka tvořil tak hranici, přes niž celkový služební příjem obecního resp. okresního úředníka — včetně uvedených mimořádných přídatků (i nouzové výpomoci) — nesměl sahati (Boh. A 2170/1923).

Redukční tendence objevuje se v t. zv. prosincových zákonech (v § 3 zák. č. 495/1921 a § 19 zák. č. 394/1922 Sb.), které omezily dosavadní volnost obcí (okresů, žup, zemí) upravovati služební požitky a právní nároky svých zaměstnanců od 1. I. 1923. Korporace ty nebyly povinny provéstí převod práv a nároků svých zaměstnanců na požitkový systém státní, nýbrž byly povinny pouze — pokud nároky ty a požitky spočívaly na služebních rádech nebo usneseních těchto korporací (nikoli tedy nároky plynoucí ze zákona, na př. dle zák. č. 443/1919 nebo č. 312/1920) a přesahovaly míru požitků státního zaměstnance — redukovati je na tuto míru. Jinak zůstalo služební postavení úředníka nedotčeno, ale s tím obmezením, že celkový příjem jeho nesmí přesahovati obdobný celkový příjem státního úředníka rovnocenné kategorie a stejné doby služební (Boh. A 3295/1924, 3451/1924, 4131/1924, 4523/1925, 8333/1930, 9028/1931 a j.).

Do služebních poměrů s-ých z-ů zasáhl též silně i zákon o úsporných opatřeních ve veřejné správě (t. zv. restriční) č. 286/1924 Sb., jenž v § 28 zmocnil samosprávné korporace, aby obdobně použily úsporných opatření proti svým zaměstnancům.

Vyvrhlením redukční tendence jest zák. ze dne 24. VI. 1926, č. 103 Sb. (t. zv. platový zákon), jímž byl odstraněn dosavadní platový systém státních zaměstnanců, zbudovaný na hodnotných třídách, čímž odpadl i podklad pro srovnávání platů samosprávných a státních úředníků. Tím bylo i ustáleno minimum zajištěné obecním (okresním) úředníkům zák. č. 443 (č. 444) z r. 1919 — s obmezeními danými předpisem odst. 1., § 212, zák. č. 103/1926 Sb. — na oné částce, kterou byl za platnosti systému hodnotných tříd posledně (t. j. zák. č. 394/1922 Sb.) určen plat té které hodnotní třídy a stupnice (Boh. A 8927/1930). Zákon platový zakazuje v § 212, odst. 1., vyšší výměru požitků a práv s-ých z-ů, nežli přísluší obdobným zaměstnancům státním; rozšiřuje však dřívější ustanovení prosincových zákonů v tomto směru ještě tím, že nařizuje redukci nejen pro požitky a nároky s-ých z-ů nabyté ze služebních řádů a usnesení samosprávných korporací — (jak tomu bylo podle § 3 zák. č. 495/1921 a § 19 zák. č. 394/1922 Sb.) — nýbrž i pro všechny služební požitky a právní nároky jejich bez rozdílu, tedy plynoucí i ze zákona (Boh. A 8974/1933, 9028/1933, 9030/1933, 10840/1933). Redukci tu musí provéstí ony samosprávné svazky samy (Boh. 9030, 9426).

Mylným výkladem prosincových zákonů a platového zákona, že jde tu o parifikaci s-ých z-ů se státními, se stalo, že obce a okresy prováděly převod platů svých zaměstnanců na systém státní, aniž dříve provedly nařízenou redukci platovou.

O systemisaci místa a kvalifikaci konceptního úředníka v obcích přes 10.000 obyvatel obsahuje ustanovení § 24 zák. č. 77/1927 Sb.

I nejnovější úsporná opatření zavedená zák. č. 204/1932 Sb. (§ 23) vztahují se přímo ze zákona na s-é z-e. Podobně i vládn. nař. č. 252/1933 Sb. (§ 16) nařizuje samosprávným korporacím prováděti další srážky a úspory na požitcích zaměstnanců, pokud korporace ty neprokáží, že úspor těch není třeba k docílení rovnováhy v jejich hospodářství.

Pokud se týče okresních a zemských (župních) zaměstnanců, tu část jich přešla podle § 10 zák. č. 126/1920 ve znění zák. č. 125/1927 Sb. dnem 1. VII. 1928 na Slovensku a Podkarpatské Rusi, jinde 1. XII. 1928 do služby státní, část byla převzata do služeb okresů resp. zemí spočívajících na nové formě organizační. Všeobecná ustanovení pro úpravu služebních poměrů za-

městnanců těchto korporací jsou obsažena v §§ 53 a 91 org. zák.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi došlo k postátnění velké skupiny s-ých z-ů. Obecní (obvodní) notáři byly postátněni zák. č. 211/1920 (prov. nař. č. 383/1920, v Podkarpatské Rusi vlád. nař. č. 71/1921 Sb.). Četní zaměstnanci bývalých žup byli postátněni zák. č. 210/1920 (prov. nař. č. 361/1920) a v Podkarpatské Rusi vlád. nař. č. 476/1920. V městech s regulovaným magistrátem došlo rovněž k postátnění mnohých úředníků zák. č. 233/1920, č. 243/1922 a č. 62/1925 Sb.

O úpravě služebních poměrů s-ých z-ů ustanovených na podkladě soukromoprávním platí předpisy §§ 1151 až 1164 o. z. o. ve znění cis. nař. č. 69/1916 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi zák. č. 244/1922 a č. 217/1924, dále zákon o soukromých zaměstnancích č. 154/1934 a vlád. nař. č. 228/1934, zákon o statkových úřednících č. 9/1914 ř. z., předpisy živnostenského řádu (zákona), předpisy o sociálním pojištění a j.

III. Obecní zaměstnanci. Obec má podle § 32 obec. zř. čes., § 31 mor. a slez. obec. ř., dle obecních statutů, § 24 zák. čl. XXII/1886, § 13 zák. č. 233/1920 Sb. zásadně úplnou volnost ustanoviti pro práce, jež náleží konati dle samostatné a přenesené působnosti obecní radě, buď síly pomocné s potřebou se srovnávající nebo zříditi zvláštní úředníky nebo služebníky (nyní zvané: zřízení).

Tato organizační moc obce byla zák. č. 35/1908 z. z. čes. (§§ 1 a 7) uznána a jen v některých směrech doplněna nebo omezena. Vyjma obligatorního ustanovení úředníka pro obor služby konceptní (§§ 3 a 6 zák. č. 35/1908 z. z. č. ve znění zák. č. 443/1919 Sb., nyní modifikované § 24 zák. č. 77/1927 Sb.), záleží jedině a výhradně na vůli obce resp. jejího zákonného zastupitelstva, má-li býti pro úřední práce ustanoven úředník ve smyslu zákona z r. 1908 a 1919 či jen pomocná síla (Boh. A 119/1919, 558, 699, 701, 795, 1569, 1581, 2133, 4064, 4109, 4750, 5145 a j.; 10407/1933).

Obecní zaměstnance lze tedy třídit na dvě kategorie:

1. na zaměstnance ustanovené na místa, jež jsou systemisována ve vnitřním organismu obce jako relativně trvalé, objektivní instituce pro výkon určitého souhrnu funkcí obecních a která mají vůči osobám povoláním k výkonu oněch funkcí samostatné trvání; a

2. na zaměstnance ostatní, u nichž je služba spojena toliko s jejich osobou a nemá pevného, systemisačního podkladu (Boh. 5145/1925).

Z toho tedy vyplývá, že jen zaměstnanci ustanovení na místa ve službě obecní systemisovaná (pod č. 1) stávají se články služebního organismu obecního a splývají s ním v jeden celek, takže jejich služební poměr jest ovládán důsledkem zvláštní povahy zaměstnavatele jako nositele veřejné správy a služební moci veřejným právem (to však dosud neprojevovalo se plně při trvale ustanovených obecních zřízeních vzhledem k § 24 zák. č. 16/1920 Sb., ale platí již zcela o veřejných úřednících obecních dle zák. č. 443/1919 Sb.). Výkon této služby má býti jich povoláním, často výhradním; nejde tedy o zaměstnání dočasné nebo vedlejší (Pražák, Právo ústavní — III, 1902, § 253 a zák. č. 443 a 444 z r. 1919).

Zaměstnanci uvedení výše pod č. 2, kteří bývají označováni jako zaměstnanci smluvní, zůstávají mimo organismus obce a jsou v něm osobami cizími, samostatnými, jež toliko na základě soukromoprávní služební smlouvy vykonávají pro obec určité, smluvně vymezené práce (Boh. A 697, 2609, 5145, 6152/1926 a j.). Ovšem i v tomto soukromoprávním poměru smluvním může se vyskytnouti ustanovení definitivní (trvalé, t. zv. definitiva), které bylo dříve pokládáno za esenciální znak veřejnoprávního poměru služebního a které v onom poměru smluvním nastává, když byla zajištěna zaměstnanci trvalost jeho služebního poměru tím, že se zaměstnavatel vzdal práva výpovědi a pod. (Boh. A 1884, 2659 a n. s. s. z 18. V. 1928, č. 12148, a z 9. XII. 1930, č. 17333). Nelze tedy již z pouhého udělení definitivy usuzovati bezpečně, že jde tu o služební poměr veřejnoprávní.

Bude tedy o povaze služby rozhodovati v prvé řadě okolnost, jaké místo zaujímá zaměstnanec v organismu služby obecní. Není sice v prvé řadě rozhodno, ale velmi často se soudí na povahu služby i z povahy úkonů určitému zaměstnanci přikázaných; rozlišuje se pak mezi:

1. úřednickou službou, záležející v úkonech a pracích vyššího druhu a

2. sluhovskou resp. zřízeneckou službou pro práce podřízenější (viz Pražák l. c. § 253).

Pokud se týče zmíněné systemisace služebních míst jako nezbytného předpokladu pro obsazení určitého místa, hájí správní soud (Boh. A 119, 558, 699, 701

atd. až 10407/1933) stanovisko, že systemisování místa u obce nemusí se státi zvláštním formálním usnesením obecního zastupitelstva, jež by předcházelo jmenovacímu aktu, a že stačí, lze-li z okolností konkrétního případu bezpečně souditi na vůli obce na jeho systemisaci implicity provedenou, na př. při jmenování osoby přímo „obecním úředníkem“. Nejnověji prohlásil n. s. s. (Boh. A 11374/1934), že od účinnosti platového zák. č. 103/1926 Sb. je systemisace služebního místa (ať již se stala samostatným usnesením obecního zastupitelstva nebo jest implicity obsažena ve jmenovacím aktu) podle § 212, odst. 6., cit. zák. vázána na schválení samosprávného, dohlédacího úřadu tak, že dokud tento schvalovací akt nepřistoupí k systemisačnímu usnesení obecního zastupitelstva, není toto usnesení schopno projevití svou právní účinnost a chybí pak i aktu, jímž se služební místo obsazuje, jedna z podstatných právních náležitostí, totiž platná systemisace onoho místa. Za systemisaci považuje se (Boh. 11374/1934) i ten případ, když místo v organismu obce již zřízené se nově upravuje po stránce požitkové.

Vždy však bude vhodnějším, když obecní zastupitelstvo zvláštním a přesným svým usnesením určí systemisaci služebních míst, kteréžto usnesení podléhá nyní schválení okresního (ve statutárních a magistrátních městech: zemského) výboru podle odst. 6., § 212, plat. zák. č. 103/1926 Sb.

Obsahem systemisačního usnesení má býti výrok o počtu služebních míst a o tom:

a) jaké místo se zřizuje, t. j. zda jde o místo úřednické či zřízenecké;

b) jaký druh služebních úkonů se s místem tím spojuje; v oboru služby obecní rozeznávají zákony z r. 1908 a 1919 tyto obory (kategorie) služby úřednické: konceptní, technické, účetní, pokladní, odborné a manipulační (kancelářské) služby. V oboru služby zřízenecké lze lišiti služby policejní, doručovatelskou, kancelářskou a pod. Pro řádný výkon služby bude nutno stanoviti pro ona místa minimální kvalifikaci teoret. resp. i prakt. (viz i § 4 plat. zákona o služebních třídách);

c) jaké služební příjmy, nároky a povinnosti jsou s místem tím spojeny. Dřívější zákonná ustanovení o minimálních platech jsou zrušena, pokud odporují ustanovení § 212, odst. 1., plat. zák. I tu bude vhodným, když se obec rozhodne pro pla-

tový systém státní a systemisuje jednotlivá místa, každé v jediné platové stupnici a nikoliv (jako se nesprávně dříve dalo při t. zv. klouzavé systemisaci) v několika platových stupnicích na př. v 7. až 3. plat. stupnici. Pro kterou platovou stupnici v mezích § 5 plat. zák. má se obec u určitého služebního místa rozhodnouti, pro to je směrodatným nejprve objektivní význam, důležitost a zodpovědnost tohoto místa, kteréžto momenty nemá obec přeceňovati, zejména též v zájmu své finanční síly. Proto má obec systemisovati ona místa, kterých není nezbytně pro obec třeba, jen jako místa pomocných zaměstnanců pro kancelářskou službu anal. podle vlád. nař. č. 113/1926 Sb. nebo pomocných zřízenců anal. podle vlád. nař. č. 114/1926 Sb.

Povinnost systemisovati určité místo je pro obec stanovena v § 24 zák. č. 77/1927 Sb. (pro obor konceptní služby, čítá-li obec nejméně 10.000 obyvatel). Jinak počet a povaha míst závisí na vůli obce.

Nyní i pro síly smluvní, zejména v obecních podnikcích a ústavech, je nutna systemisace služebních míst (§ 212, odst. 6, plat. zák. a Boh. A 9680/1932 a n. s. s. z 15. IX. 1934, č. 7609/1934).

Řízení o systemisaci provádí se tak, že se na ni usnází obecní zastupitelstvo (viz §§ 13 a 17 zák. č. 116/1920 Sb. o organizaci hlavního města Prahy a § 13 zák. č. 233/1920 Sb. pro města s regulovaným magistrátem, podle něhož nastává i devoluce po 4 nedělích na zemský úřad). Proti tomuto usnesení může podat odvolání k okresnímu (zemskému) úřadu poplatník, cítil-li by se dotčen ve své individuální nebo aspoň zájmové sféře zbytečností nebo neúčelností projektovaných výdajů nebo jich zvýšením (srov. i Boh. 5645 a 5813 [Slovensko] a 9029); úředník však nemůže se odvolati ve sporu, má-li býti místo jím zastávané definitivně systemisováno (Boh. A 7489 Slov.) a nemůže z § 212, odst. 6., plat. zák. pro sebe vyvozovati žádných práv (Boh. 11358). Jakmile systemisační usnesení nabylo právní moci, musí býti předloženo okresnímu (ve statutárních a magistrátních městech zemskému) výboru ke schválení dle § 212, odst. 6., plat. zák., kterýžto orgán v této své funkci je povolán toliko dozírati na to, neodporuje-li usnesení to předpisům daným pro systemisaci služebních míst u obce a pro platy s nimi spojené, a v tomto rámci tedy zkoumá s hlediska § 32 obec. zř. čes. (§ 31 mor., slez., § 80 praž. stat., § 24 zák. čl. XXII/1886), zda systemisování

stalo se měrou s potřebou se srovnávající, a z hlediska § 212, odst. 1., plat. zák., zda jednotlivá služební místa nebyla systemisována s vyšší mírou požitků a jiných služebních práv, než-li při rovnocenné kategorii a stejných služebních a rodinných poměrech připouští platový zák. č. 103/1926 Sb. ve službě státní (Boh. A. 10678, 11374). V odst. 1., § 212, plat. zák. nelze však shledávati normu, že by systemisace míst u obce musila býti adaekvální systemisaci míst ve službě státní, jak tato byla administrativními opatřeními skutečně provedena.

1. Úředníci obecní. Základní úprava služebního poměru veřejných obecních úředníků spočívá v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na zák. č. 35/1908 z. z. čes. a zák. č. 443/1919 Sb. se změnou stanovenou v § 24 zák. č. 77/1927 Sb., resp. na příslušných ustanoveních městských statutů; na Slovensku a Podkarpatské Rusi platí tu zák. čl. XXII/1886 resp. zák. č. 233/1920 Sb. a vlád. nař. č. 335/1922 Sb. pro města s regulovaným magistrátem (platí i o zřízencích).

Pro otázku, zda obecnímu zaměstnanci přísluší charakter obecního úředníka podle zák. č. 443/1919 Sb., je rozhodnou — nehledí-li se k § 6 zák. č. 443/1919 Sb. změněnému § 24 zák. č. 77/1927 Sb. — jen vůle obecního zastupitelstva projevená buď při jeho ustanovení nebo později. Na vůli obce ustanoviti osobu úředníkem lze souditi jen tehdy, jestliže obec buď přímo určitou osobu jmenovala obecním úředníkem ve smyslu cit. zákona nebo nepřímou tak, že ustanovila ji na určité služební místo, jež bylo v organismu obecní služby ať dříve, či současně, nebo později řádně systemisováno obecním zastupitelstvem jako místo úřednické (srov. § 32 obec. zř. a § 7 zák. č. 443/1919) a podle povahy a obsahu funkcí s ním spojených jeví se jako místo úřednické (Boh. A. 697, 2609 a n. s. s. z 4. XII. 1930, č. 18897).

Jsou tedy obecními úředníky osoby ustanovené ve služebním postavení k obci na místa systemisovaná v úředním organismu obce, aby tu jako svoje povolání vykonávaly práce vyššího druhu ve správě obecních záležitostí (Boh. A. 119, 558, 699, 701, 795, 1569, 1581, 2133, 4064, 4109, 4750, 5145 a j., 10407/1933).

Obory služebními rozumějí se tu přesně omezená, zvláště organisovaná odvětví služby (viz Boh. A. 1943/1923).

Podle § 44 zák. č. 443/1919 nevztahuje se zákon ten na úředníky, kteří nevykonávají úřadu svého u obce jako stálé a vý-

hradné povolání (srov. Boh. A. 472, 3231, 5768), dále na síly výpomocné a jiné zřízení, kteří se ustanovují pro podřízenější práce (písaře na denní plat, cestáře, strážníky a pod.) a na úředníky statutárních obcí vůbec (pro ně platí předpisy městského statutu).

Služební poměr obecních úředníků (a to i měst statutárních, viz rozsudek konfl. senátu Boh. II/1920 a Boh. XXXV/1925) v tomto smyslu je mocenským poměrem veřejnoprávním, jenž je charakterisován tím, že zaměstnanec vstupem do takového subjekčního poměru dává svému zaměstnavateli k dispozici svou pracovní sílu v zájmu veřejných úkolů mu svěřených, stává se článkem jeho správního organismu a běře na se stupňovanou povinnost býti činným ve prospěch oněch účelů (Boh. A. 4807, 6927), získává za to poměrně stálého zabezpečení své existence, neboť poměr ten je se strany obce zásadně nezrušitelný a i v případě jednostranného zrušení jeho obcí nepřestává existence jeho dotud, dokud zrušení to nenabylo právní moci. Služební vztahy z takového poměru vznikající dlužno proto posuzovati s hlediska práva veřejného, i pokud jde o majetkoprávní otázky (na př. o úroky z prodlení [Boh. A. 2649], o výplatu služného [Boh. A. 9024]).

a) Vznik služebního poměru obecního úředníka. Vznik poměru toho nastává ustanovením určité osoby obecním úředníkem. Ustanovení to je správním aktem jednostranným, vydaným na základě předchozího přivolení adresáta, kterým obec jako nositel veřejné správy zakládá veřejnoprávní služební poměr úřednický pro adresáta (Boh. A. 6927/1927 a n. s. s. z 13. XI. 1928, č. 30242). Akt ten je konstitutivním opatřením správním, schopným právní moci (Boh. A. 3636, 6927).

Za obec jakožto subjekt aktivní jedná tu v zemích historických (§ 7 zák. č. 443/1919 Sb.) a v městech s regulovaným magistrátem na Slovensku (§ 13 zák. č. 233/1920 Sb.) nyní jedině obecní zastupitelstvo (Boh. A. 119/1919) a ani obecní rada nebo starosta, ani komise nebo t. zv. správní komise obecního podniku nemůže ustanovovati veřejné obecní úředníky. V městech statutárních ustanovuje nižší úředníky na systemisovaná místa městská rada.

Na Slovensku volí se pomocný a manipulační personál velkých a malých obcí ve schůzi o obnově (restauraci) úřadu, jehož předsedou je okresní náčelník resp.

úředník jím pověřený nebo náměstek vyslaný zemským úřadem (§ 72 zák. čl. XXII/1886).

Všeobecnými náležitostmi jsou: 1. státní občanství Čsl. republiky (jinak byl by akt zmatečný — Boh. A. 2588/1923), 2. svéprávnost; pro manipulační službu stačí však věk 20 let, i není-li osoba již svéprávnou — obec musí tu respektovati i věkovou dispens stanovenou ve vlád. nař. č. 12/1921 Sb. pro čsl. legionáře, kteří mohou ucházeti se o místo do 45 roku věku; 3. zvláštní způsobilost.

Zvláštní způsobilost určuje obecní zastupitelstvo v historických zemích vzhledem k § 3 zák. č. 443/1919 a při místech konceptních úředníků též vzhledem k § 24 zák. č. 77/1927 Sb. (Boh. A. 11374, 11384) a v obcích do 3000 obyvatel vzhledem k § 42 zák. č. 443/1919 Sb.

O tom, kdo nemůže býti ustanoven obecním úředníkem, obsahuje předpis § 4 cit. zák. z r. 1908 (trestní odsouzení, disciplinární propuštění). Viz též § 5 bran. zák. č. 193/1920 Sb.

Ustanovení osoby, jež nemá zákonné způsobilosti, je neplatné (§ 5 zák. z r. 1908).

Místo, na které má býti osoba jako obecní úředník dosazena, musí býti v organismu obecní služby jako místo obecního úředníka řádně systemisováno (Boh. A. 11374/1934 a výklady o systemisaci v předcházející stati).

Ustanovení obecním úředníkem musí se státi předepsaným způsobem (srov. v historických zemích §§ 7 a 9 zák. o obec. úř.). Úředníka — kromě případu povýšení — volí po provedeném veřejném konkursu obecní zastupitelstvo nadpoloviční většinou hlasů, při čemž nesmí účastniti se hlasování člen podle § 5 nov. č. 76/1919 Sb. podjatý v této věci. Předpokladem volby je tedy veřejný konkurs na toto místo. Náležitosti jeho podrobněji určují prováděcí předpisy k § 7 zák. Opomenutí obce provést veřejný konkurs, nečiní provedené jmenování úředníka neplatným (Boh. A. 558, 5527), ale nezákonnost ta mohla by býti důvodem k zákroku podle § 102 obec. zř. čes. (§§ 102, 103 mor., §§ 91, 92 slez.). Rovněž soudím, že by nebylo lze uznati za „provedení veřejného konkursu“ na určité místo úřednické, kdyby obecní zastupitelstvo při obsazování místa odchýlilo se od podstatných náležitostí žádaných v konkursu, na př. ustanovilo osobu, která nevyhověla by některým podmínkám konkursním, jež si zastupitelstvo ze své vůle stanovilo. O kon-

kursní lhůtě při obsazování míst s přednostním právem čsl. legionářů viz čl. 13 vlád. nař. č. 151/1920 Sb. (zpravidla 4 neděle).

Povýšením rozumí se takový správní akt, kterým se úředníku již ustanovenému propůjčuje buď vyšší místo nebo hodnost v téže služební kategorii. Předpokládá se tedy již trvání veřejnoprávního úředního služebního poměru (n. s. s. z 19. XI. 1928, č. 33437).

Právní vztah mezi obcí a zvoleným úředníkem zakládá se teprve doručením listiny o ustanovení (dekretu), která musí obsahovati náležitosti v § 9 zák. č. 35/1908 z. z. čes. uvedené a býti řádně podepsána. Z pouhého aktu zvolení nemůže osoba zvolená za úředníka vyvozovati žádných subjektivních práv (Boh. A. 3636, 6641, 10871). Pouhé sdělení obsahu protokolu o usnesení obecního zastupitelstva nenahrazuje předepsaného doručení listiny. Vydání této listiny je sice podstatnou formální náležitostí ustanovovacího aktu, ale usnesení obecního zastupitelstva je causa efficiens, t. j. pro důkaz o existenci a obsahu určitého služebního poměru úředníka je rozhodna ustanovující listina jenom potud, pokud se neprokáže, že se neopírá vůbec o usnesení obecního zastupitelstva nebo že je s ním v rozporu (Boh. A. 3636, n. s. s. ze 14. VI. 1932, č. 3680/1930). O vydání dekretu srov. Boh. A. 9071.

Zároveň s listinou tou má býti zvolenému úředníku vydán služební řád (instrukce) usnesený obecním zastupitelstvem; nestane-li se tak, platí řád vydaný podle § 43 úř. zák. (dosud vydán nebyl; vzhledem k § 99 a § 5 org. zák. bylo by lze tu hájiti kompetenci zemského úřadu).

Ustanovení úředníka má obec ihned oznámiti okresnímu výboru, jenž může podle § 43 úř. zák. z r. 1908 zakročiti z úřední moci, byl-li by usnesením obce porušen tento zákon. Dříve než úředník nastoupí svůj úřad u obce, musí býti vzat obecním starostou ve schůzi obecního zastupitelstva do přísahy (§ 11 zák. úř.); originál zápisu předloží obec zemskému úřadu a opis jeho okresnímu úřadu (výboru).

Pokud se týče nároku na definitivní ustanovení úředníka po uplynutí jednoletého provisoria nebo i dříve, soudím, že byl zrušen nárok ten vzhledem k §§ 212 a 143 plat. zák. č. 103/1926 Sb.

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi děje se obsazení každého místa pomocného a manipulačního personálu v obcích velkých a malých kandidaturou

(podle §§ 77 a dal. zák. čl. XXII/1886); v městech s regulovaným magistrátem přísluší však jmenovati úředníky těchto měst obecnímu zastupitelstvu, jehož usnesení vyžaduje schválení zemského presidenta, na něhož se devoluje ono právo, neusneslo-li se obecní zastupitelstvo na jmenování do 4 neděl (§ 13 zák. č. 233/1920 Sb.). Volba děje se nyní doživotně (§ 69 slov. ob. zř.).

b) Práva a povinnosti obecního úředníka. Hlavním služebním právem úředníkovým je nárok jeho na služební příjmy, výslužné a jiné platy zaopatřovací.

Zák. č. 35/1908 z. z. č. ve znění zák. č. 443/1919 Sb. určoval minimální hranici těchto požitků (§ 10), pod níž obec nesměla sestoupiti a jichž se ani úředník nemohl platně vzdáti (stran pense: Boh. A. 1677, 2609, 3196, 11043).

I. Aktivní úředník má nárok a) na základní služné, které je různě dle služebních oborů a praxe stanoveno se vztahem k platovému systému hodnotných tříd a stupňů, dříve pro státní úředníky platnému (zák. č. 541/1919 a č. 394/1922 Sb.); b) na pravidelné, automatické zvyšování jeho v trienálkách po 12·5% základního služného od nastoupení do služby úřednické, nejvýše do 100% základního služného; c) definitivní úředník má nárok na příbytečné 20—30% z celkového ročního služného (dle počtu obyvatel v obci). Přijme-li naturální byt, nárok ten odpadá. O služebním bytu s povinností v něm bydlet viz Boh. A. 2256, 5240 a n. s. s. z 15. XI. 1933, č. 18618/1933. Změna v počtu obyvatel podle výsledku sčítání lidu má vliv na příjmy a služební poměr úředníka jen, je-li v jeho prospěch. Výhody vedoucího úředníka lze přiznati jen tomu úředníku, který vede samostatně služební obor, pro který byl ustanoven, pod svou vlastní služební zodpovědností, aniž by po stránce věcné byl podřízen jinému úředníku (Boh. 835, 4404 a j.). Podle § 41 úř. zák. úředníci ustanovení před 1. IX. 1919 resp. 17. VI. 1908 zůstali — jsou-li čl. státními občany — i nadále ve svém dosavadním úředním postavení a měli právo volby, má-li pro ně platiti zák. č. 35/1908 z. z. č. a č. 443/1919 Sb. čili nic, vždy však zůstaly zvláštní výhody přiznané jim služební smlouvou v platnosti.

O nároku na drahotní, nákupní (mimořádné) a nouzové přídatky ustanovil zák. č. 312/1920 Sb. platící i pro obecní úředníky pensionované před 1. IX. 1919 (Boh. A. 7079/1928, dříve opačně 3196, 3481). Přídatky ty byly sloučeny zák. č. 334/1922 Sb.

v jednotný drahotní přídatek. Neprovedla-li obec převod požitků svých úředníků na nový systém státní, musí respektovati i dále všechny platové předpisy v den 31. XII. 1925 platné pro výměru požitků obecních úředníků (srov. Boh. A. 6639, 9172). Pro úředníky měst statutárních a s regulovaným magistrátem platily zvláštní předpisy statutární.

Ve své naprosté volnosti stanoviti služební požitky svých zaměstnanců směrem nahoru byly zasaženy obce zprvu § 3 zák. č. 495/1921 Sb. a § 19 zák. č. 394/1922 Sb., kterými byly dotčeny nároky a práva zakládající se na služebních řádech nebo individuálních usneseních obecního zastupitelstva (nikoli tedy na ustanoveních zákona) a převyšující míru práv a nároků rovnocenného úředníka státního s účinností od 1. I. 1923, a mnohem citelněji pak předpisy § 212 plat. zák. č. 103/1926 Sb., kterým byly zasaženy i takové platové a služební nároky a práva obecních zaměstnanců, jež plynou ze zákona (Boh. A. 8974, 9028, 9030, 10872). Jako maximální hranice práv a nároků služ. obecního úředníka je nyní v § 212 plat. zák. stanovena míra jednotlivých druhů práv a nároků rovnocenného úředníka státního téže kategorie a služební doby. Zákony ty nepředpisují obcím určitý platový systém nový, ani jim neukládají, aby svým zaměstnancům poskytly služební požitky v té míře, jako platový zákon dává úředníkům státním, nýbrž nařizují toliko, aby na tuto míru je redukovaly (Boh. A. 4523, 8333). Vzhledem k této maximální míře nároků úředníků obecních rozhodly se mnohé obce vyhnouti se komplikovanému stálému propočítávání platů a hodnocení služebních nároků svých zaměstnanců a provedly raději převod platů a nároků jich na platový systém státní, ovšem velmi často bez předchozí náležité komparace a redukce tak, že prováděly zpravidla parifikaci nároků svých úředníků se státními směrem vzhůru, nesprávně si vykládajíce ustanovení § 19 zák. č. 394/1922 Sb.

Úředník nemá však nárok ze zákona na takový převod (Boh. A. 8927, 9028, 9330).

Zvolila-li si obec pro úpravu platových poměrů svých úředníků požitkový systém státní, nemusí poskytnouti úředníkům v tomto systému ono základní služné stanovené jako minimální v § 19 zák. č. 443/1919 Sb. (Boh. A. 6352).

Při provádění § 212, odst. 1., plat. zák. nutno nejprve zjistiti rozhodné momenty pro převod, při čemž však u samosprávného

úředníka nerozhoduje právní stav k 31. XII. 1925, nýbrž obec musí provést nejprve ekviparaci jeho práv a nároků dle § 212, odst. 1., plat. zák. a pak teprve převod dle 7. části plat. zák. na základě oněch momentů ideálně takto zjištěných (Boh. A. 9028, 11358). Dlužno tedy, pokud jde o objektivní kvalifikaci služebního místa obecního úředníka, zjistiti příslušnou skupinu ve smyslu § 52 stát. služ. pragm. dle vzdělání pro ustanovení na dotyčné místo zásadně předepsaného (Boh. A. 4523, 10825) a vyšetřiti, jaké služební požitky by dne 31. XII. 1925 státnímu úředníku za týchž skutkových předpokladů příslušely podle pravidel platných pro tuto skupinu státních úředníků (Boh. A. 10840); to platí zejména o respektování započítatelné doby předchozí. Úprava podle zák. č. 103/1926 nemusí při posuzování zachovatelných práv vycházeti z úpravy provedené dle § 19 zák. č. 394/1922 Sb., třeba tato nabyla právní moci, nýbrž nutno provést k 31. XII. 1925 komparaci znovu na základě objektivního právního stavu. Proti úpravě dle § 212 plat. zák. nelze tedy s účinkem namítati právní moc úpravy provedené dle § 3 zák. č. 495/1921 Sb. a § 19 zák. č. 394/1922 Sb. (Boh. A. 9028, 10840, 11384). Úředníku neposkytuje předpis odst. 2. § 212, plat. zák. nároku na zachování oněch práv, jichž nabyt jmenováním dle platných předpisů, nýbrž jen nárok, aby ono plus, o které jeho služební požitky příslušející mu dle dosavadních předpisů obecních k 31. XII. 1925 přesahovaly úhrn služebních požitků vyplývajících proň z úpravy podle odst. 1. a event. 2., §. 212, plat. zák., bylo mu zachováno ve formě vyrovnávacího přídatku (Boh. A. 9028, 10840). Předpis § 212, odst. 3., plat. zák. o vyrovnávacím přídatku platí jen pro zaměstnance v činné službě a přídatek ten není součástí pensijní základny (Boh. A. 9172).

I když obec neprovede převod, musí přece provést srovnání svého zaměstnance s obdobným státním zaměstnancem k 31. XII. 1925; jsou-li však jejich služební požitky upraveny dle rozdílných platových systémů, pak nelze přihlížeti k jednotlivým složkám, z nichž se služební požitky srovnávaných zaměstnanců skládají, nýbrž nutno v takovém případě srovnati celkové požitky samosprávného zaměstnance s celkovými požitky státního zaměstnance (Boh. A. 6639, 9172).

Přijímá-li tudíž novou osobu na místo úředníka, může její požitky a nároky upravit nejvýše tak, jako jsou stanoveny pro

čekatele na rovnocenné místo ve službě státní (§ 6 a dal. plat. zák. č. 103/1926 Sb., t. j. adjutum a teprve po uplynutí resp. zkrácení čekatelské doby plat úřednický v nejnižší platební stupnici, § 14).

O započtení legionářské služby platí i tu předpis § 142 plat. zák. č. 103/1926 Sb. a zák. č. 462/1919 Sb.

II. O výslužném a zaopatřovacích platech platí — nebyl-li v tomto směru proveden převod požitků obecních úředníků na platový systém státní — předpisy zák. č. 35/1908 z. z. č. a č. 443/1919 Sb., nyní ovšem s omezeními dle § 212, odst. 1., plat. zák. Byl-li však proveden převod na systém státní anebo jde-li o úředníky měst statutárních nebo s regulovaným magistrátem, platí normy pro úředníky státní vydané, podle nichž tvoří pensijní základnu služné a přídatky výslovně označené za započítatelné pro výměru výslužného (nikoliv již činovné, přídatky dle § 196, § 212, odst. 3., plat. zák.).

Pokud převod ten se nestal, platí jako minimální tyto nároky, pokud se nepřičí § 212 plat. zák.

Povinná služební doba úředníka je nyní 35 roků (§ 212 plat. zák.).

Nároku na výslužné nabývá úředník trvale ustanovený, sloužil-li u téže obce nepřetržitě nejméně 10 let a stane-li se k další službě neschopným bez svého zavinění. Neschopnost netřeba prokazovati, je-li úředník star 60 roků a má již nárok na výslužné. Doba provisoria čítá se do pense. Sloužil-li úředník aspoň 5 let, ale méně než 10 let a stal se bez své viny neschopným ke službě pro nemoc, poranění nebo jinou pohromu při výkonu své služby, posuzuje se tak, jako by sloužil plných 10 let. Jinak přísluší definitivnímu úředníku propuštěnému pro nezaviněnou neschopnost ke službě odbytné ve výši platu jednoho roku, který bral posléze v aktivní službě (§§ 21, 25 úř. zák.).

Výslužné činí za prvních 10 let služby 40% ročního platu i s příbytečným (nyní omezením § 212 plat. zák.) bez vedlejších příjmů. Za každý další rok služby vzrůstá pensijní kvota o 2.4% (vzhledem k § 212 plat. zák.) až do výše 100% posledních, do pense vpočítatelných požitků úřednickových. Má-li úředník nezaopatřené děti, náleží mu pense rovnající se nejméně vdovskému platu včetně výchovných příspěvků. O drahotných přídatcích platí § 2 zák. č. 312/1920 Sb.

Nároku na výslužné úředník pozbude

resignací na služební místo nebo vystoupením ze služby o své vůli bez průkazu neschopnosti, byl-li povinen jej podati nebo disciplinárním propuštěním ze služby nebo byl-li ustanoven jen na čas bez zaručení pense.

Vdovský plat náleží vdově po úředníku, měl-li zemřelý manžel v době smrti nárok na pensi nebo již výslužné a sňatek uzavřel nejsa starší 55 let před vstupem do služby nebo po čas služby a vdova nebyla s ním v době smrti jeho soudně rozvedena z vlastní viny. (Otázka viny může býti řešena jen soudem, Boh. A. 10247.) Vdovou je jen manželka, třebas rozvedená, jejíž manželství bylo rozvázáno smrtí manželovou (nikoli soudem při rozluce nebo prohlášením za neplatné, Boh. A. 3273, 9286, 11240). Vdovský plat vyměřuje se podle pensijní základny, která by byla rozhodna pro výměru pense buď v den úmrtí za činné služby nebo v den vstupu do pense (Boh. A. 11043) z platu manželova včetně do 6000 Kč 40% a z přebývajících částky 15% a vyplácí se měsíčně předem; zaniká pak provdáním ženy, které se vyměří pak odbytné ve výši jednorozhodného vdovského platu. K vdovskému platu náleží i nárok na drahotní přídavky dle § 2 zák. č. 312/1920 Sb., i když úředník zemřel v činné službě (Boh. A. 9417).

Výchovný příspěvek (nutno lišiti od výchovného dle platového zákona) přísluší manželskému dítěti po smrti otce, který byl úředníkem s nárokem na pensi nebo již pensistou, do doby zaopatření, nejdéle do 20 roku nebo s povolením obecního zastupitelstva ve zvláště ohleduhodných případech nebo navštěvuje-li vysoké školy, do 24 roku. Příspěvek činí pro dítě jednu pětinu vdovského platu a při více dětech nesmí převyšovati výměru vdovského platu. Příspěvek se zvyšuje nejvýše o 50%, zemřela-li matka nebo byl-li její vdovský plat zastaven, a platí se měsíčně předem, jako všechny zaopatřovací platy. Platy ty zanikají pravoplatným trestním odsouzením pro delikt uvedený v § 35 úř. zák., a to koncem měsíce, kdy rozsudek nabyl moci práva, nejsou však dotčeny, skončil-li úředník sebevraždou (§ 38 úř. zák.).

Vdova a děti mají mimo to nárok na čtvrtletní úmrtné ve výši 25% ročního platu zemřelého úředníka vpočítatelného do pense nebo vyplácené pense na zaplacení útrat nemoci a pohřbu.

Neměl-li úředník právo na pensi, má vdova nárok jen na čtvrtletní úmrtné a na odbytné ve výši 25% ročního služebního platu manžela. Není-li manželka ta na živu, náleží nárok ten pozůstalým manželským dětem, které nejsou 24 roků staré a jsou nezaopatřené.

Úředníci, kteří mají nárok na pensi musí, dokud jsou v činné službě, platiti do pensijního fondu obecního a, dokud není zřízen, do obecního fondu roční příspěvek 8% platu do pense vpočítatelného (§ 212 plat. zák.).

III. Není zákonného předpisu, z něhož by mohl obecní úředník vyvozovati nárok na zvláštní honorování za účast ve schůzích obecního zastupitelstva, rady a komisí ve smyslu § 9 nov. č. 76/1919 Sb. a to ani, pokud vynaloží na to mimoúřední hodiny (Boh. A. 4521). Nárok na plat za mimořádné práce (remuneraci) musil by býti založen zvláštním aktem obce (Boh. A. 7703). Zvláštní osobní přídavky může obec přiznati jen tehdy, kdyby pro dotyčné kategorie bylo takové dotování služebního místa zajištěno zvláštními normami nebo bylo všeobecně s právním nárokem na jeho přiznání pro tyto kategorie přiznáno ve službě státní (n. s. s. z 15. IX. 1934, č. 7609/1934). Zvláštním usnesením mohou býti úředníku přiznány i nároky na byt služební nebo naturální, na světlo, otop, na cestné a stravné a j. mimořádné požitky a na čestná práva (pořadí, tituly úřední, pocty, uniformu a pod.), ovšem se zřetelem k § 212 plat. zák.

IV. Povinnosti služební týkají se chování úředníka v úradě i mimo úrad, i v jednáních majetkoprávních a bývají vytčeny ve zvláštním služebním řádě. Obsah a rozsah služebních povinností je především vymezen zákonným oborem působnosti obce. Pokud obec buď v ustanovovacím aktu nebo později (ať generelně nebo individuálně) upravila hmotné poměry zaměstnanců nebo stanovila meze, nad něž nebude činiti nároku na pracovní jejich síly, je tím vázána a nemůže pozdějšími úpravami služebního poměru zasahovati bez zákonného předpisu nebo bez souhlasu zaměstnanců do práv takto jim přiznaných (Boh. A. 4807). Obecní úředník má nárok na určité služební postavení, jaké pro něho vyplývá ze všeobecné úpravy nebo ze zvláštních aktů obce, nemá však nárok na vykonávání určitého úradu a je věcí volné úvahy obce, zda a jaké funkce chce mu svěřiti v oboru, pro který byl ustanoven (Boh. A. 4132).

Vystoupí-li obecní úředník ze služby, nemá nároku na vrácení pensijních příspěvků zaplacených za dobu služby (viz Boh. A. 9666 stran státních úředníků). Rovněž nemá nároku na úroky z prodlení (Boh. A. 2649).

Obecní úředník je povinen nyní platiti i v pensii celou daň důchodovou a příspěvek do Léčebného fondu veřejných zaměstnanců ze svého a v činné službě mimo to 8% pensijní příspěvek.

Vedoucí úředníci konceptní a odborní mají právo a povinnost účastniti se poradním hlasem všech schůzí obecního zastupitelstva, rady a komisí, jde-li o otázky služebního oboru, pro který jsou ustanovení.

Při nastoupení úřadu musí úředník složit úřední přísahu do rukou starosty.

c) Disciplinární přestupky a tresty. Důsledkem mocenského poměru obce naproti jejím úředníkům je disciplinární moc obecní. O ní se zmiňuje obecní zřízení (§ 53 čes., § 50 mor. a slez.); statuty městské poukazují na předpisy o státních úřednících, jediné v úř. zák. č. 35/1908 z. z. č. resp. v zák. čl. XXII/1886 pro obce na Slovensku jsou přesnější předpisy o disciplinárním řízení (§§ 90 a dal.) proti obecním úředníkům.

Služební přísahou zavazuje se obecní úředník, že bude přesně plniti úřední povinnosti. Jestliže pak určitým svým jednáním nebo opomenutím poruší své služební povinnosti, nastává jeho disciplinární zodpovědnost. Takovým disciplinárním přestupkem může býti každé porušení služebních povinností úředníkem, jež mu lze přičítati k vině. Tyto povinnosti nevyčerpávají se však jen v povinnosti řádného konání služebních prací, které právě úředníku jsou přikázány, nýbrž vztahují se na jeho chování ve služebním poměru vůbec, tedy na všechny jeho činy, které mají vztah k jeho služebnímu postavení, ano i v jistých mezích — (viz § 12, odst. 4., lit. c, zák. č. 35/1908 z. z. čes. a § 90, lit. c, zák. čl. XXII/1886) — na jeho chování mimo úřední (n. s. s. ze 13. VII. 1921, č. 8002/1921 a heslo „Disciplinární právo“).

Zákon liší lehké porušení služebních povinností (menší nedbalost, neposlušnost, § 13 úř. zák., §§ 95, 105 slov. obec. zř.) a těžší provinění resp. opakování jeho.

Významnou je otázka zavinění úředníkovou (úmysl, hrubá nebo lehká nedbalost), jednání v nutné obraně, nouzi, ve skutk. omylu a pod.

Tresty disciplinární na lehké provinění

jsou: domluva nebo písemná důtka, na Slovensku pokárání nebo peněžitá pokuta do 50 Kč, v magistrátních městech do 100 Kč; na těžší provinění pak v historických zemích peněžitá pokuta do 200 Kč, odejmutí nároku na jedno nebo několik příštích zvýšení služebních příjmů, nucené dání do výslužby event. se snížením pense nejvýše o 30% nebo propuštění ze služby bez nároku na služné, výslužné neb odbytné. Tyto dva poslední tresty (pensionování nebo propuštění) lze uložiti jen z taxativních důvodů v § 12, písm. a—c, uvedených. Podle § 95 slov. obec. zř. jsou těžšími disciplinárními tresty: peněžitá pokuta do 1000 Kč nebo ztráta úřadu.

Disciplinární řízení provádí se v historických zemích takto:

Byl-li obecní úředník obviněn, že porušil své úřední povinnosti, může mu obecní starosta sám uděliti domluvu nebo písemnou důtku, jde-li o lehké porušení služebních povinností. O odvolání rozhoduje přímo okresní úřad (§ 16 úř. zák.).

Nebyl-li úředník takto potrestán a neshledá-li obecní zastupitelstvo obvinění zřejmě nepravdivým, svolá obecní zastupitelstvo disciplinární komisi a zpraví o tom úředníka. (Přípravná opatření nejsou předmětem samostatného opravného prostředku [Boh. A. 10026]; jinak na Slovensku.)

Tuto disciplinární komisi zvolí obecní zastupitelstvo, když se ustaví, na dobu své působnosti a doplní ji, kdykoli počet jejích členů jest menší než 6. Bližší předpisy o složení a jednání komise vydal zemský výbor (předpisy č. 54/1920 z. z. čes.), v nichž přiznal i zastoupení obecnímu úřednictvu 2 členy samosprávného úřednictva; obecní úřednictvo navrhne proto 4 osoby, z nichž obecní zastupitelstvo zvolí 2 členy komise. Volba ostatních členů děje se tak, jako volba členů obecních komisí. Komise ta nebo její užší 3členný výbor provede vyšetření a podá písemný odůvodněný návrh obecnímu zastupitelstvu. Starosta může zbaviti hned úředníka toho dočasně úřadování (suspense); není nezákonným, vyslovilo-li suspensi přímo obecní zastupitelstvo (Boh. A. 6538); takovou suspensi musí starosta uvaliti, je-li vyhlášen konkurs na jmění úředníka nebo zahájí-li se proti němu trestní řízení (postačí i trestní vyhledávání, Boh. A. 6538) pro takový trestný čin, pro nějž by se nemohl úředník ten státi úředníkem podle zák. č. 35/1908 z. z. č. nebo zahájí-li se proti němu disciplinární řízení svoláním disciplinární komise pro takový disciplinární pře-

stupek, pro nějž by mohl býti propuštěn. Suspensi tu musí dodatečně schváliti obecní zastupitelstvo, které může současně s ní i zastaviti výplatu služebních příjmů úředníku, ale musí mu poskytnouti přiměřenou (je to volná úvaha obecního zastupitelstva, Boh. A. 6537) alimentaci, nemá-li úředník ten jiné výživy. Byl-li úředník zbaven dočasně úřadování vzhledem k zahájení disciplinárního řízení, má se provésti řízení nejdéle v 8 týdnech ode dne, kdy byl úředník dočasně suspendován, lhůta ta je jen pořádková. Alimentace přísluší úředníku až do pravoplatného disciplinárního rozhodnutí (Boh. A. 6927/1927) a nelze ji odepřít z důvodu náhrady škody (Boh. A. 10072).

Disciplinární komise provádí (za součinnosti aspoň 3 členů) vyšetřování, zda obvinění je odůvodněno čili nic a po skončeném vyšetřování předloží komise výsledky vyšetřování obecnímu zastupitelstvu a zároveň mu podá písemný, odůvodněný návrh, má-li býti obviněný úředník uznán vinným, z kterých služebních přestupků nebo přečinů, a jaký trest má mu býti uložen (musí se řešiti tedy i otázka viny, i otázka trestu) (nález z 25. VI. 1932, č. 7868/1931). Komise může též učiniti návrh, aby bylo řízení zastaveno, nebo aby bylo proti obviněnému postupováno podle § 13 zák., t. j. aby mu starosta sám udělil buď domluvu nebo písemnou důtku.

Návrh, který komise učinila, musí býti v opisu sdělen obviněnému úředníkovi.

Starosta svolá pak obecní zastupitelstvo k důvěrné schůzi a pozve k ní i obviněného (jeho obhájce).

Usnese-li se obecní zastupitelstvo, že obviněný úředník je vinen, tu může uznati na disciplinární tresty shora uvedené. O povaze nálezu viz Boh. A. 8268/1929.

Pensionování a propuštění může uložiti obecní zastupitelstvo jen tehdy:

a) když úředník odešel, ač byl výslovně i písemně vyzván, konati povinnosti svého úřadu anebo se vzdálil o své újmě a bez důvodné omluvy ze svého úřadu na dobu delší 8 dnů;

b) když porušil zúmyslně hrubým způsobem své úřední povinnosti ke značné škodě obce (Boh. A. 7697: úmysl nemusí směřovati na škodu a není tu účinná lítost);

c) když se choval, ačkoli byl proto již disciplinárně potrestán, takovým způsobem, že ztrácí veřejnou vážnost.

Uzná-li obecní zastupitelstvo na trest nuceného dání do výslužby nebo pro-

puštění ze služby, musí nález ten předložiti po jeho pravoplatnosti (Boh. CCCLXXVI/1929) okresnímu výboru ke schválení. Z disciplinárního nálezu může podati odsouzený úředník do 14 dnů odvolání u obce k okresnímu úřadu. Okresní výbor může z moci úřední dáti znovu provésti nebo doplniti disciplinární vyšetřování, shledá-li to potřebným. Peněžité pokuty uložené úředníku nálezem plynou do pensijního fondu obecních úředníků, a není-li fondu toho, do obecního fondu.

Nebyl-li úředník uznán vinným ani v trestním řízení ani pravoplatným nálezem disciplinárním, musí mu obec vyplatiti zadržené služné (Boh. A. 3914/1924).

Disciplinární přestupky nemůže obec stíhati, jakmile uplynul jeden rok ode dne, kdy se o nich úředně dozvěděli obecní starosta neb obecní zastupitelstvo a ne zahájili disciplinární řízení proti úředníku tomu. Jestliže zahájili včas toto řízení, ale po dobu delší než 1 rok v něm nepokračovali, nenastane již promlčení (Boh. A. 5315/1926, 5737). Nárok na náhradu škody úředníkem způsobenou je vymáhati pořadem soudním (Boh. A. 7697/1929 a 9245 a heslo: „Disciplinární právo“).

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi obsahují bližší předpisy o disciplinárním řízení §§ 90 a dal. obec. zř. (zák. čl. XXII/1886). Zvláštností je, že i proti přípravným aktům je připuštěno odvolání (proti nařízení řízení, suspensi), není tu zvláštní disciplinární komise, alimentace činí jednu třetinu, nejvýše jednu polovinu platu a v disciplinárním nálezem nutno stanoviti i povinnost hraditi útraty řízení a zjistiti zodpovědnost pro náhradu škody, která se pak žaluje u soudů.

Zvláštní případ disciplinárního řízení je upraven zák. č. 147/1933 Sb. o protistátní činnosti státních zaměstnanců a jiných osob. K tomuto zákonu bylo vydáno vládní nař. č. 188/1933 Sb. a oběžník min. vnitra z 13. XI. 1933, č. 73721/1933—3.

d) Zrušení služebního poměru. Zrušení tohoto služebního poměru nastává z vůle úředníka, když se svého úřadu vzdá (resignace) dobrovolně nebo ze služby vystoupí o své vůli bez průkazu neschopnosti ke službě, je-li povinen jej podati. Není-li nic jiného ustanoveno, může se úředník vzdáti své služby teprve po čtvrtletní výpovědi.

Dále zaniká služební poměr smrtí, uplynutím času, na který byl stanoven, nebo propuštěním.

Propuštění to může být vysloveno buď disciplinárním nálezem obecního zastupitelstva se schválením okresního výboru, nebo nálezem téhož zastupitelstva bez předchozího disciplinárního řízení, když úředník pozbyl způsobilosti k úřadu podle § 4, č. 1, zák. č. 35/1908 z. z. č. (t. j. nezpůsobilost k veřejnému úřadu následkem pravoplatného trestního odsouzení pro zločin vůbec a pro přestupky proti majetku, při čemž o následcích odsouzení jedná zák. č. 562/1919 Sb. o podmíněném odsouzení) nebo výrokem obecního zastupitelstva, jestliže se řádně prokáže neschopnost úředníka ke službě. Není-li neschopnost ta zavíněna úředníkem, poskytne se mu odbytné, nemá-li nároku na výslužné, nebo má-li tento nárok a neschopnost ta trvá přes rok, ale je povahy pomíjející, dá se úředník jen na dočasný odpočinek. Je-li však neschopnost ta trvalá, propustí se ze služby a vyměří se mu výslužné.

O restrikci služebního místa a propuštění úředníka viz § 28 zák. č. 286 z r. 1924.

e) Spory a dozor. Spory o služební příjmy a výslužné veřejného obecního úředníka a spory o zaopatřovací požitky vdov a sirotek a ostatní spory vzešlé ze služebního poměru takového úředníka rozhodují okresní a zemské úřady, nikoli soudy nebo úřady samosprávné (nález z 8. X. 1933, č. 18468/1933). O odvolacím právu poplatníků viz Boh. A. 8867; pokud jde o obsazování úřednických míst a zvyšování platů, lze poplatníkům přiznati právo odvolací, kdežto v řízení disciplinárním jakožto služebně-trestním bych jim právo to odepřel, neboť nejde o akty povahy hospodářské a ani zákon jim práva toho tu neposkytuje.

Ž usnesení (nálezu) lze podat do 14 dnů u obce odvolání k okresnímu úřadu a z výměru okresního úřadu do 15 dnů u okresního úřadu k zemskému úřadu, jehož rozhodnutí je konečné. U statutárních měst rozhoduje o odvolání zemský úřad též definitivně.

Dozor: Okresní výbory vykonávají z úřední moci dozor, aby obce dbaly zák. č. 35/1908 z. z. č. a č. 443/1919 Sb. a mohou učiniti všechna opatření k zachování zákona, která mělo učiniti obecní zastupitelstvo a opomenulo je učiniti. Rovněž může okresní nebo i zemský výbor zrušiti z úřední povinnosti všechna usnesení obecního zastupitelstva nebo disciplinární komise, která se příčí tomuto zákonu. Toto právo dozorčí konkuruje dozorčím právem státních úřadů,

kteří jim přísluší nad obcemi podle § 102 obec. zř. čes. bez jakéhokoliv časového omezení.

2. Obecní zřízení. Obecní zřízení vykonávají podřízenější služby u obce. Obecní zastupitelstvo má se usnáseti, které služby ve správě obecní a obecních podniků mají býti konány trvale ustanovenými zřízenci a jakých zvláštních způsobilostí je třeba pro jednotlivá zřízenecká místa.

Právní poměry těchto trvalých obecních zřízenců v historických zemích upravil zák. č. 16/1920 Sb. změněný zák. č. 478/1921 Sb. Zákon ten platí obdobně i pro trvale ustanovené zřízence školních obcí (ustanovení školníků přísluší místní školní radě) a osad a pro zřízence trvale ustanovené několika obcemi společně. Zřízenci ustanovení již před oním zák. č. 16/1920 Sb. zůstali v dosavadním služebním postavení, jestliže byli státními občany Čsl. republiky, ale měli právo se vysloviti pro úpravu podle tohoto zákona. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi platí tu předpisy obecního zřízení (zák. čl. XXII/1886 resp. zák. č. 233/1920 Sb.).

Jsou tedy v obcích dva druhy obecních zřízenců: jednak zřízenci ustanovení trvale podle zák. č. 16/1920 (sem patří zejména obecní kancelářští zřízenci, strážníci, v městech i placení hasiči a pod.), jednak ostatní zřízenci. Systemisace obojích těchto míst podléhá schválení okresního výboru dle § 212, odst. 6., plat. zák. č. 103/1926 Sb.

Zřízencem podle zák. č. 16/1920 Sb. je ten, kdo jest u obce plně a trvale zaměstnán tak, že jeho služba jest jeho stálým a výhradním (jediným) povoláním, které musí konati po celou pracovní dobu platnou v jeho oboru a služební požitky z ní tvoří převážnou většinu veškerých jeho příjmů. Není-li zřízenec ten v jednom oboru dostatečně zaměstnán, může mu obec přikázati ještě jiné práce proň vhodné, aby ho plně zaměstnala. Rozhoduje jen služba pro obec, ne pro školu konaná dle dohody s místní školní radou (Vážný civ. 5377/1925).

Trvalým zřízencem může býti platně ustanoven pouze: státní občan Čsl. republiky, který je svéprávný; nemůže však býti ustanoven, kdo není způsobilý nabytí veřejné služby, kdo je vyloučen z volebního práva podle zák. č. 75/1919 Sb. a zák. č. 568/1919 Sb. neb kdo byl odsouzen pro přestupky krádeže, zpronevěry, podílnictví na nich nebo podvodu a j. O místech vyhrazených legionářům čsl. platí zák. č. 426/

1919 Sb., vlád. nař. č. 151/1920 a č. 202/1922 Sb. O délesloužících poddůstojnících stanoví zák. č. 54/1927 Sb.

Ustanovení zřízence musí se státi po provedeném veřejném konkursu (Vážný civ. 12679/1933: nestačí vyhláška na obecní desce) volbou ve schůzi obecního zastupitelstva (V Čechách nutno hlasovati lístky; Vážný civ. 13060/1933). O nedodržení podmínek konkursu pojednal jsem ve stati o úřednících. Obecní zastupitelstvo nemůže své právo jmenovací pravoplatně přenést na jiný orgán (správu podniku; Vážný civ. 5197/1925).

I tu nyní vzhledem k § 212, odst. 1., plat. zák. nutno upravití právní a platové poměry uchazeče o zřízenecké místo podle § 25 plat. zák., totiž tak, aby odpovídaly poměru čekatelskému s předchozí dvouletou službou.

Pokud nenabude účinnosti předpis § 25 plat. zák., mohou býti vzhledem k usnesení vlády ustanovování státní zřízenci nejprve jen v poměru pomocného zřízence podle vlád. nař. č. 114/1926 Sb. a teprve po uplynutí sedmileté služby na služební místo definitivního zřízence ve III. nebo II. platové stupnici. Jde-li o zřízence strážní služby, možno do této sedmileté služby započísti i dobu ztrávenou v činné presenční vojenské službě a kromě toho u všech zřízenců dobu ztrávenou ve vlastnosti délesloužícího poddůstojníka nejvýše ve výměře 2 roků (§ 7 zák. č. 54/1927 Sb.). Obdobně tak bylo by postupovati vzhledem k § 212 plat. zák. i u obcí.

Obec vydá zřízenci listinu o jmenování, služební řád, event. zvláštní služební předpisy. Než nastoupí službu, složí zřízenec slib do rukou starosty, o čemž se sepíše protokol.

Příjmy služební stanoví obecní zastupitelstvo a jsou dnes ohraničeny jednak nahoru (§ 212 plat. zák.), jednak dolů určením minimálního počátečního základního služného skutečných, trvale zaměstnaných zřízenců, a to: v obcích pod 2000 obyvatelů 1200 Kč, v obcích od 2000 do 6000 obyvatelů 1500 Kč, od 6000 do 10.000 obyvatelů 1700 Kč a v obcích přes 10.000 obyvatelů 2000 Kč ročně. Služné to se automaticky zvyšuje v trienálkách po 12·5% počátečního základního služného, až se zvýší o 100%. K tomu se přiznává 50% drahotní přírůstek a 20% přírůstek ze služného a trienálek, nemá-li zřízenec naturálního bytu. Poskytované naturalie odhadne obecní zastupitelstvo a započte

peníz ten do ročního služného. Zřízenec má nárok na dovolenou (10 dnů až 3 neděl) a na 1 den klidu v týdnu. Za hodiny přes čas určí mu obecní rada zvláštní odměnu.

Při převodu na platový systém státní podle zák. č. 103/1926 Sb. má obec systemisovati podle významu a normální potřeby sil služební místa zřízenecká ve třech platových stupnicích. Zřízeneckým čekatelem pro službu strážní může býti ustanoven způsobilý uchazeč vykazující 2 roky jiné státní služby jako plně zaměstnaná síla.

Zřízencem může býti ustanoven ten, kdo skutečně ztrávil čekatelskou dobu, kterou lze ze zvláště závažných služebních důvodů zkrátiti nebo prominouti se schválením okresního výboru.

Služební plat zřízenecký se skládá ze služného, činovného a výchovného, byl-li proveden převod (§§ 27 a 28 plat. zák.).

O odpočivných a zaopatřovacích platech zřízence platí, nebyl-li proveden převod na platový systém státní, předpisy §§ 12 až 21 zák. č. 16/1920 Sb., který stanovil shodně se státními předpisy pro obecního zřízence povinnou dobu služební zapsadně 40 roky.

Nárok na výslužné nabývá obecní zřízenec, sloužil-li u téže obce nepřetržitě aspoň 10 let a stane se bez vlastního zavinění neschopným k další službě nebo dosáhne-li 60. roku. Stane-li se zřízenec po pětileté službě obecní neschopným k službě pro nemoc, poranění nebo jinou pohromu, již utrpěl ve službě, pokládá se, že sloužil plných 10 let. Úrazová renta se včítá do výměry výslužného.

Výměra výslužného se počítá buď podle zák. č. 16/1920 Sb., t. j. za prvních 10 let 40% (za každý další rok služby o 2% více) platu i s příbytečným (bez drahotních přírůstků a vedlejších příjmů) až do 100% posledních požitků započítatelných do pense, při čemž výsledek se redukuje podle odst. 1. §. 212 plat. zák.; anebo se počítá výslužné podle norem státních, t. j. za prvních 10 let — 40% a za každý další rok 2% ze služného (nikoliv z činovného a ostatních platů, které se do pense nepočítají), takže po 40leté započítatelné službě obdrží zřízenec celou (100%) pensijní základnu jako výslužné.

Zřízencům možno se schválením okresního výboru připočísti pro výměru pense dobu do 40 let, když budou dáni do výslužby po 35leté započítatelné službě pro nezaviněnou nemoc jako neschopní ke službě (srov. § 62 stát. služ. pragm.).

Vdovský plat vdovy po zřízení lze upravit podle státních norem obdobně jako vdovský plat vdovy po úředníku s odchylkou, že oné vdově přísluší nejméně 4200 až 4800 Kč. Táž doba je při stanovení příspěvku na výchovu nezaopatřených dětí a o vyměření úmrtného. Jinak platí §§ 15 až 21 zák. č. 16/1920 Sb.

Vdovský plat přestává, když se vdova provdá.

Nároku na výslužné pozbuje obecní zřízenec, když se dobrovolně vzdá služby s šestinedělní výpovědí nebo vystoupí z ní bez průkazu neschopnosti, nejsa stár 60 let anebo byl-li disciplinárním nálezem propuštěn ze služby.

Podle § 23 zák. č. 16/1920 Sb. neztráceli ani pensionovaný zřízenec ani jeho pozůstalí nároků na zaopatřovací požitky, i když byli odsouzeni pro jakýkoli trestný čin. Podle § 22 měl zřízenec disciplinárně propuštěný nárok na vrácení bezúročného sumy 3% příspěvku na pensi, kterou sám zaplatil, ale tyto zvláštní nároky byly zrušeny nyní s hlediska § 212, odst. 1., plat. zák.

Trvale ustanovený zřízenec může být propuštěn usnesením obecního zastupitelstva pouze, když se provede disciplinární řízení podle obdoby služební pragmatiky pro státní úředníky a zřízence č. 15/1914 ř. z.; podrobnější ustanovení jsou ve vlád. nař. č. 483/1920 Sb., zejména o složení disciplinární komise pro zřízence, jež je šestičlenná a to: 3 členy (náhradníky) navržené obecním zastupitelstvem a 3 členy (náhradníky) navržené organizacemi obecních zřízenců jmenuje do této komise zemský prezident na 3 roky a dále jmenuje disciplinárního zástupce a jeho náměstka, kteří mají být práv znalí. Trest důtky a peněžité pokuty do 50 Kč může uložit zřízenec tato komise; při ostatních trestech (vyloučení z postupu, zmenšení služného, přeložení do výslužby se zmenšeným výslužným nebo propuštění ze služby) činí komise návrh obecnímu zastupitelstvu. Z oněch výroků ale není přípustno odvolání k okresnímu nebo zemskému úřadu, nýbrž možno proti nim nastupovati pouze žalobou u řádných soudů (Boh. A. 7803/1929), opačně stran věcného přezkoumávání: Vážný civ. 12873/33). O disciplinárním řízení na Slovensku platí výše cit. předpisy; viz též stať o úřednících.

Spory: Spory o příjmy služební a výslužné obecních zřízenců, o zaopatřovací požitky vdov a sirotků a ostatní spory

vzešlé ze služebních poměrů rozhodují se vždy soudním pořadem. (§ 24 zák. č. 16/20 Sb.).

3. Smluvní síly. Obecní zastupitelstvo může stanovit počet a platy sil sjednaných na smlouvu, ať k vyšším úkonům (smluvní úředníci, výpomocní úředníci), zejména pro dočasné práce, anebo k nižším službám (dočasní zřízenci, dělníci, nádeníci a pod.). Obsazení míst těch v rámci systemisace usnesené obecním zastupitelstvem a schválené okresním výborem může se přenechat obecní radě, výjimkou i starostovi. Lze tu přihlídnouti k vlád. nař. č. 113/1926 Sb. Zaměstnanci podniků a závodů náležejících obci nebo obcím spravovaných jsou za podmínek § 1 zák. č. 154/1934 Sb. (pro výkon služby vyššího druhu nebo služby kupecké) podrobeni tomuto zákonu, spočívá-li jejich pracovní poměr na soukromoprávní smlouvě; výjimky určila vláda nař. č. 228/1934 Sb. (pro služební poměry dle vlád. nař. č. 113/1926, Sb., č. 114/1926 Sb. a nejde-li o individuální nebo kolektivní smlouvu).

Nehledí-li se k speciálním normám, zakládá se soukromoprávní poměr služební smlouvou (§§ 1151 a další obec. zák. občan.) a končí buď uplynutím doby smlouvené nebo, nebyla-li určena, výpovědí zpravidla nejméně 14denní nebo bez výpovědi, jsou-li pro to závažné důvody (§ 1162a, b obč. zák.).

Obec může i v tomto smluvním poměru udělit zaměstnanci definitivu, avšak tím se nemění poměr ten na poměr veřejnoprávní, nýbrž obec se vzdává toliko práva volně poměr ten vypovědět a může jej pak zrušit jen ze závažných důvodů, pro které lze služební poměr zrušit i bez výpovědi. (Boh. A. 1884/1923 a nález z 18. V. 1928, č. 12148 a z 9. XII. 1930, č. 17333.) O sporech rozhodují soudy.

Tito zaměstnanci podléhají povinnému pojištění nemocenskému, invalidnímu a starobnímu resp. pensijnímu, pokud toto zaměstnání u obce není jejich zaměstnáním vedlejším nebo příležitostným. Pokud ovšem jsou zaměstnání v obecních podnicích podrobených úrazovému pojištění, podléhají i úrazovému pojištění.

IV. Zaměstnanci zemští a okresní. Ve službách zemí a okresů zřízených zák. č. 125/1927 Sb. jsou:

1. zaměstnanci, kteří byli dne 1. VII. 1927 zaměstnání ve správě (provozu) zvláštních zařízení (ústavů, podniků, silnic a pod.) a byli převzati do služeb nových svazků;

2. zaměstnanci, kteří byli po 1. XII. 1928 dosazeni zemským (okresním) výborem na místa systemisovaná podle § 53, resp. § 91 org. zák. č. 125/1927 Sb. zemským (okresním) zastupitelstvem a

3. zaměstnanci smluvní.

Při jejich služebním poměru nutno lišiti: akt systemisační, akt ustanovovací a akt určující platovou úpravu individuelní.

1. Zemští zaměstnanci. Zemské zastupitelstvo má se usnésti na tom, zda jest třeba ustanoviti ke správě ústavů a podniků, které zřídilo nebo spravuje podle § 30 org. zák. (ve své hospodářské a správní působnosti na podporu tělesného a mravního blaha a vzdělání obyvatelstva a j.), zvláštní zaměstnance a jaká místa a s jakými požitky mají býti systemisována na náklad země.

Kromě této systemisace míst musí zemské zastupitelstvo upravit služební a platové poměry těchto zaměstnanců, ale s tím obmezením, že služební a platová práva vyplývající z této úpravy nesmějí přesahovati míry jednotlivých druhů služebních a platových práv a nároků státních zaměstnanců stejné nebo rovnocenné kategorie a stejných služebních a rodinných poměrů. Tato usnesení podléhají schválení vlády.

Zemský výbor pak se schválením zemského presidenta ustanovuje zemské zaměstnance a propůjčuje jim systemisovaná služební místa. Tito zaměstnanci jsou služebně podřízeni zemskému presidentu.

Tuto úpravu služebních a platových poměrů provede zemské zastupitelstvo služebními řády a instrukcemi, přihlížejíc k uvedenému obmezení služebních a platových práv a nároků zemských zaměstnanců na míru jednotlivých druhů práv a nároků státních zaměstnanců, jak je upravena zejména státní služební pragmatikou č. 15/1914 ř. z. a platovým zákonem č. 103/1926 Sb. a k služebnímu podřízení oněch zaměstnanců zemskému presidentu (Boh. 9537/31, 10791/33, 11470/34).

Zemští zaměstnanci jsou vyloučeni z členství okresního a zemského zastupitelstva a z volitelnosti do obecního zastupitelstva statutárních obcí v zemi.

2. Okresní zaměstnanci. Okresní úředníci bývají ustanoveni ve správě okresních ústavů (mezi něž však nepatří v Čechách všeobecné veřejné nemocnice, které jsou zvláštními samostatnými ústavy s vlastními statuty), na př. ústavů pro bezplatné zprostředkování práce, dispensáře, okresní školky, chorobince, sirotčince a pod., nebo

ve správě silniční, na př. okresní technici a cestmistři a j. Značný počet okresních zřízenců tvoří okresní cestáři a smluvní síly.

I tu okresní zastupitelstvo usnáší se o systemisaci míst okresních zaměstnanců ve správě (provozu) ústavů a podniků, které zřídilo nebo spravuje ve své hospodářské působnosti a o úpravě jejich služebních a platových poměrů s týmž obmezením, jež platí pro zemské zaměstnance. Tato usnesení schvaluje zemský president.

Okresní výbor pak se schválením okresního hejtmana ustanovuje okresní zaměstnance a propůjčuje jim systemisovaná služební místa. Zaměstnanci ti jsou služebně podřízeni okresnímu hejtmanu a jsou vyloučeni z členství zemského, okresního i obecního zastupitelstva. O služebních řádech a instrukcích platí obdobně to, co pro zemské zaměstnance.

Vyskytují se zde názory, že zák. č. 444/1919 a č. 17/1920 Sb. platí materiálně dále, případně alespoň jako subsidiární norma, změněná jen po stránce kompetenční org. zák. č. 125/1927 Sb. Z úvodní textace obou zákonů soudím, že tvořily součást organizačního řádu okresů zastupitelských resp. silničních, které byly zrušeny organizačním zákonem a, ježto byla vytvořena nová organizace správní, že tudíž již neplatí. Jsem si vědom, že nastává tu jakési vacuum iuris, když ony normy zanikly a nové služební řády a instrukce dosud nebyly vydány nebo jsou neúplné a nemajíce jednotného vzoru mohou býti i v oblasti země velmi různé.

Jsou tedy prozatím otázky zaměstnaneckého práva v oboru zemské a okresní samosprávy jen v základních obrysech dány a na výplni jich nutno teprve pracovati.

Celkem možno říci, že zaměstnanecké právo v oboru územní samosprávy v našem státě trpí roztříštěností a nepřehledností úprav a neposkytuje ani svazkům samosprávným, ani jejich zaměstnancům bezpečného základu, jasného přehledu a právní jistoty, pokud jde o služební práva a povinnosti z poměru toho vyplývající. Disciplinární řízení u obcí trpí pak naprostou neobjektivitou, pramenící a zesílenou často i politickými ohledy a vlivy. Ani teoretická průprava úředníků (na př. komunální Akademie) není u nás dosud organizována. Alespoň vedoucí úředníci obecní měli by míti votum decisivum, právo veta a býti služebně a disciplinárně podřízeni přímo zemskému výboru.

Literatura.

Speciální monografie pro naše právo v tomto oboru není. Z článků jsou nejpozoruhodnější články: „Správní řízení ve věcech zaměstnaneckých; potřeba reformy a sjednocení“ a „Zaměstnanci svazků územní samosprávy; restrikce platových práv a nároků“ (Dr. Václ. Urbánek ve Veřejné správě, č. 2., 5. a 6., ročn. 4., 1934); a můj v Diáři na r. 1935 vydaném Státní tiskárnou v Praze. Krejčí: „Kompetence ve služebních věcech zemských (okresních) zaměstnanců“ (Moderní stát 1933, čís. 2). Z všeobecných děl uvádím: Pražák: „Rak. právo veřejné“, díl I. a III. (1895 a 1902); Hoetzel: „Čsl. správní právo“. Část všeobecná (1934), str. 121/22, 225/26; Ott: „Rechtspflege und Verwaltung“ (Festschrift Klein, 1914); Ulbrich: „Staatswörterbuch“, IV. (1909).

Jaroslav Flögel.

C. Zájmová samospráva.

Positivní právo československé skýtá velikou řadu zjevů, které můžeme zařadit pod záhlaví: Samospráva zájmová. Pokusíme se je roztřídit podle určitých znaků v několik skupin, přihlížejíce částečně k tradičnímu jich třídění v nauee. V každé skupině budou vypočteny samosprávné svazky tam spadající s udáním jejich hlavních organizačních předpisů. Stran bližších údajů o jednotlivých svazcích zájmové samosprávy odkazujeme na příslušná hesla speciální. Při tom se stane zmínka také o zjevech pouze příbuzných, které se vymykají ze zařazení pod obvyklý pojem samosprávy zájmové.

Do skupiny první bylo by zařadit veřejnoprávní stavovské organizace. Jejich hlavní úkoly záleží v podpoře materiálních i immateriálních zájmů příslušníků určitého stavu, po případě v udržování stavovské kázně. Státní zájem na prosperitě jednotlivých stavů povznáší tyto svazky organizačně do sféry práva veřejného, třebaže jen část jejich činnosti (na př. výkon práva disciplinárního) děje se ve formách veřejného práva. Při nových tendencích politických, nacházejících částečně odezvy i u nás, lze počítati s dalším vývojem této instituce.

Zpravidla jde tu o organizace vznikající ex lege a s nuceným členstvím, avšak vznik některých z nich je odvislý od vůle jiných subjektů (srov. na př. společenstevní jednoty, pokud se týče svazy) nebo úřadu (srov. na př. živnostenská společenstva) a také členství může býti po případě vůbec jen dobrovolné (srov. na př. zemědělské rady) nebo zčásti nucené a zčásti dobro-

volné (srov. členství majitelů továrních podniků v živnostenském společenstvu). Personální substrát jest zpravidla ke svému svazku v poměru bezprostředním, avšak někdy je vztah fyzických osob ke svazku dán jen prostřednictvím jiného svazku (srov. na př. společenstevní jednoty); někdy pak lze tento poměr konstruovati jen teoreticky (srov. na př. obchodní a živnostenské komory).

Sem spadají zejména tyto organizace:

1. Lékařské komory: zák. z 28. VI. 1929, č. 113 Sb. o lékařských komorách, s novelou (zák. z 3. VII. 1934, č. 176 Sb.); vlád. nař. z 13. II. 1930, č. 19 Sb., o řádu volení do lékařských komor.

2. Advokátní komory:

a) v zemích České a Moravskoslezské: oddíl III. advokátního řádu, uvozeného zák. ze 6. VII. 1868, č. 96 ř. z.; zák. z 1. IV. 1872, č. 40 ř. z., o vykonávání moci disciplinární nad advokáty a kandidáty advokacie, s novelou (zák. ze 16. XI. 1906, č. 223 ř. z.);

b) v zemích Slovenské a Podkarpátorské: oddíly III. a IX. zák. čl. XXXIV/1874 o advokátním řádu, s novelami (zák. čl. XXVIII/1887 a XXIV/1907); zák. ze 16. III. 1920, č. 167 Sb., o prozatímní úpravě činnosti advokátních a notářských komor na Slovensku, s prováděcím nařízením (z 30. XII. 1920, č. 3 Sb. z r. 1921) a s dodatkem ohledně Podkarpátské Rusi (§ 8 zák. z 31. I. 1922, č. 40 Sb.).

3. Notářské komory:

a) v zemích České a Moravskoslezské: hlavy VIII. a X. notářského řádu, uvozeného zák. z 25. VII. 1871, č. 75 ř. z.;

b) v zemích Slovenské a Podkarpátorské: oddíly III., XV.—XVII. zák. čl. XXXV/1874 o veřejných notářích, s novelou (zák. čl. VII/1886); zák. ze 16. III. 1920, č. 167 Sb., o prozatímní úpravě činnosti advokátních a notářských komor na Slovensku, s prováděcím nařízením (z 30. XII. 1920, č. 3 Sb. z r. 1921).

4. Inženýrská komora: zák. z 18. III. 1920, č. 185 Sb., jímž se zřizuje inženýrská komora pro Čsl. republiku, s prováděcím nařízením (z 22. XII. 1920, č. 654 Sb.).

5. Zvěrolékařská komora: zák. z 20. II. 1920, č. 133 Sb., jímž se zřizují zvěrolékařské komory; vlád. nař. z 11. X. 1923, č. 198 Sb., o zvěrolékařské komoře.

6. A. Gremia lékárníků:

a) v zemích České a Moravskoslezské: min. nař. z 13. XII. 1873, č. 163 ř. z., o přibrání gremiálního komisaře ke shromážděním gremií lékárnických;